

Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право
УДК 343.35

Гора Роман Михайлович

здобувач

Науково-дослідного інституту вивчення проблем

злочинності імені академіка В.В. Сташиса

Національної академії правових наук України, адвокат

Гора Роман Михайлович

соискатель

Научно-исследовательского института изучения проблем

преступности имени академика В.В. Сташиса

Национальной академии правовых наук Украины, адвокат

Gora Roman

Getter of the

Academician Stashis Scientific Research Institute for the

Study of Crime Problems of the

National Ukrainian Academy of Law Sciences, Advocate

**ЩОДО РОДОВОГО ОБ'ЄКТА ЗЛОВЖИВАННЯ
ПОВНОВАЖЕННЯМИ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ ЮРИДИЧНОЇ
ОСОБИ ПРИВАТНОГО ПРАВА НЕЗАЛЕЖНО ВІД
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ФОРМИ (СТ. 364¹ КК УКРАЇНИ)
О РОДОВОМ ОБЪЕКТЕ ЗЛОУПОТРЕБЛЕНИЯ ПОЛНОМОЧИЯМИ
ДОЛЖНОСТНЫМ ЛИЦОМ ЮРИДИЧЕСКОГО ЛИЦА ЧАСТНОГО
ПРАВА НЕЗАВИСИМО ОТ ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВОЙ
ФОРМЫ (СТ. 364¹ УК УКРАИНЫ)
ABOUT GENERIC OBJECT OF ABUSE OF AUTHORITY BY AN
OFFICIAL OF A LEGAL ENTITY OF PRIVATE LAW, IRRESPECTIVE**

OF ORGANIZATIONAL AND LEGAL FORM (ARTICLE 364¹ OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE)

Анотація. У статті досліджено родовий об'єкт зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми. Наведено підходи до визначення об'єкта злочину, які існують в науці кримінального права, такі як: об'єкт злочину – суспільні відносини, об'єкт злочину - правове благо як певна, цінність, об'єкт злочину - цінності, що охороняються законами проти яких спрямовано злочинне діяння і яким завдається або може бути завдана шкода та ін. Вказано прихильників кожного підходу. Висловлено власні аргументи на захист пануючого підходу. Сформовано власний погляд на причини відсутності єдиного, усталеного підходу до визначення об'єкта злочину та надано відповідь на питання: в чому саме полягає проблема об'єкта злочину? Проведено аналіз змін у законодавстві до Розділу XVII КК України, які, зокрема, супроводжували процес приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних актів спрямованих проти корупції та їх вплив на формулювання визначення родового об'єкта злочинів в сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Автором, виконано порівняння існуючих в вітчизняній науці кримінального права визначень родового об'єкта злочинів в сфері службової діяльності в залежності від суспільно-політичного ладу, соціально-економічних систем, знайдено спільні та відмінні риси. Охарактеризовано ознаки та елементи таких визначень. Сформульовано власне визначення родового об'єкта зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права, як охоронюваного законом порядку суспільних відносин, що забезпечує нормальну, законну діяльність службової особи державного апарату, апарату органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян,

підприємств, установ, організацій незалежно від організаційно-правової форми та форми власності, а також професійну діяльності, пов'язану з наданням публічних послуг.

Ключові слова: *об'єкт злочину, родовий об'єкт, зловживання повноваженнями, службова особова, юридична особа приватного права.*

Аннотація. *В статье исследован родовый объект злоупотребления полномочиями должностным лицом юридического лица частного права независимо от организационно-правовой формы. Приведены подходы к определению объекта преступления, которые существуют в науке уголовного права, такие как: объект преступления - общественные отношения, объект преступления - правовое благо как определенная, ценность, объект преступления - ценности, охраняемые законами против которых направлено преступное деяние и которым причиняется или может быть причинен вред и др. Указано сторонников каждого подхода. Высказано собственные аргументы в защиту господствующего подхода. Сформирован собственный взгляд на причины отсутствия единого, устоявшегося подхода к определению объекта преступления и дан ответ на вопрос: в чем именно заключается проблема объекта преступления? Проведен анализ изменений в законодательстве в Раздел XVII УК Украины, которые, в частности, сопровождали процесс приведения национального законодательства в соответствие с международными актами направленными против коррупции и их влияние на формулировку определения родового объекта преступлений в сфере служебной деятельности и профессиональной деятельности, связанной с предоставлением публичных услуг. Автором выполнено сравнение существующих в отечественной науке уголовного права определений родового объекта преступлений в сфере служебной деятельности в зависимости от общественно-политического строя, социально-*

экономических систем, найдено общие и отличительные черты. Охарактеризованы признаки и элементы таких определений. Сформулировано собственное определение родового объекта злоупотребление полномочиями должностным лицом юридического лица частного права, как охраняемого законом порядка общественных отношений, который обеспечивает нормальную, законную деятельность должностного лица государственного аппарата, аппарата органов местного самоуправления, объединений граждан, предприятий, учреждений, организаций независимо от организационно-правовой формы и формы собственности, а также профессиональную деятельность, связанную с предоставлением публичных услуг.

Ключевые слова: объект преступления, родовой объект, злоупотребление полномочиями, служебное лицо, юридическое лицо частного права.

Summary. The article deals with the generic object of abuse of authority by an official of a legal entity of private law, irrespective of organizational and legal form. The author presents scientific approaches to the definition of the object of the crime, which exists in the science of criminal law, such as: the object of the crime - social relations, the object of the crime - the legal good, the object of the crime - the values protected by laws against which is aimed at a criminal act and which is or may be harmed, etc. The author indicates supporters of each approach. He expresses his own arguments in defense of the dominant approach. The author sorted out his own view of the reasons for the lack of a single, consistent approach to the definition of the object of the crime and provided an answer to the question: What is the problem of the object of the crime? The author analyzed the changes in legislation to Part XVII of the Criminal Code of Ukraine was carried out, which, in particular, was accompanied by the process of bringing the national legislation into conformity

with international acts against corruption and their impact on the formulation of the definition of the generic object of crime in the field of service activities and professional activities related to the provision of public services. The author made a comparison of existing in the domestic science of criminal law definition of the generic object of crime in the field of service activity, depending on the socio-political system, socio-economic system, common and distinctive features were found, characterized by the signs and elements of such definitions. The author formulated the actual definition of the generic object of abuse of authority by an official legal entity of private law, as a law-protected procedure of social relations, is formulated, which ensures the normal, lawful activity of an official of the state apparatus, the apparatus of local self-government, associations of citizens, enterprises, institutions, organizations irrespective of organizational and legal form and form of ownership, as well as professional activities related to the provision of public services.

Key word: *object of crime, generic object, abuse of authority, office-holder, legal entity of private law.*

Постановка проблеми. У недавній час розділ XVII КК України піддавався неодноразовим змінам та нововведенням: перша - у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 7 квітня 2011 р. № 3207-VI, якою, власне, і доповнено КК України ст. 364¹, що буде досліджуватися у даній публікації; друга – з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією» від 18 квітня 2013 р. № 221-VII.

Зміни такого характеру не можуть виникнути без попередніх досліджень, які призводять до законодавчих ініціатив, відбувшись на

законодавчому рівні – продовжують вимагати наукового вивчення з метою удосконалення існуючої норми.

Слід відзначити, що деякі науковці взагалі негативно оцінюють нову редакцію і нову назву розділу XVII Особливої частини КК України «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної із наданням публічних послуг», який, з їхньої точки зору, являє собою набір статей з далеким від досконалості змістом. Вони вважають, що ці проблеми можна було вирішити простішим і логічно обґрунтованим шляхом внесення необхідних змін до вже чинного законодавства. Багато нових статей конкурують між собою. Механізм кримінальної відповідальності, практично, не діє щодо народних депутатів України, Президента та інших вищих посадових осіб у державі, бо це суперечить положенням Конституції України, та й сам порядок порушення проти них кримінальних справ ускладнений [1, с. 131].

Зважаючи на обсяг роботи та цілі, які переслідуються, у даній статті хотілося б торкнутися родового об'єкта зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням проблеми об'єкта злочину займалися такі вчені, як: В. Я. Тацій [5], С. Расторопов [2], С. Б. Гавриш [3], Є.В. Фесенко [4] та багато інших. Об'єкт злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності пов'язаної з наданням публічних послуг, досліджувався в роботах В. Г. Хашева [15], К. П. Задой [14], М.-М. Яциніної [10], Сисоєв Д.О. [16] та інших науковців.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Дана стаття присвячена вивченню родового об'єкта зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи процесуальні документи органів досудового розслідування та суду складається враження, що проблема об'єкта виникає лише в теорії кримінального права і не є так важливою для практиків, так як знайти конкретні вказівки на об'єкт того чи іншого складу злочину вкрай важко. Насправді, без визначення об'єкта злочину не можливо здійснити правильну кваліфікацію, а тим паче встановити різницю між кримінально караними діяннями чи відмежувати їх від інших видів правопорушень.

Встановлення соціальної сутності, з'ясування характеру і ступеня суспільної небезпеки зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми неможливе без правильного визначення об'єкта відповідного складу злочину, що у свою чергу сприятиме правильній кваліфікації діяння.

Проблема об'єкта злочину, попри наявність великої кількості наукових досліджень, продовжує залишатися актуальною. На сьогоднішній день не існує його єдиного як теоретичного, так і більше того законодавчого визначення. Традиційним ще з радянської теорії кримінального права залишається підхід, за яким об'єктом злочину є суспільні відносини, які охороняються законом про кримінальну відповідальність. Прихильниками цієї концепції є А. А. Піонтковський, А. Н. Трайнін, В. Я. Тацій, М. Й. Коржанський та ін. Звичайно заслуговують на увагу і інші підходи. Як зазначає С. Расторопов [2] – не можна не відзначити, що однією з тенденцій сучасної теорії кримінального права є намагання дослідників відійти від розуміння об'єкта злочину як суспільних відносин, оскільки таке розуміння об'єкта злочину, на їх думку, засноване на абстрактних умоглядних ідеологічних постулатах, штучно запроваджених у дійсність [2, с. 40]. Інші ж дослідники об'єктом злочину вважають, зокрема, правове благо як певну цінність, тобто матеріальні

явища: життя, здоров'я, гідність, майно, природні об'єкти тощо (С. Б. Гавриш) [3, с. 56], цінності, що охороняються законами проти яких спрямовано злочинне діяння і яким завдається або може бути завдана шкода (В. Є. Фесенко) [4, с. 67] та ін.

Не можна не погодитись з думкою В. Я. Тація, котрий відзначив, що переважна більшість запропонованих наукових позицій не відрізняється своєю універсальністю, оскільки спрацьовують, як правило, лише на рівні конкретного складу злочину. При цьому в пошуках більш досконалої (з точки зору сучасності) термінології для позначення об'єкта злочину допускається звуження змісту поняття об'єкта злочину до певного елементу суспільних відносин [5, с. 133]. Відсутність єдиного, усталеного підходу до визначення об'єкта злочину на наш погляд пов'язано із: 1) соціально-економічними змінами у суспільстві; 2) відсутністю єдиної теорії, яка б могла усунути розбіжності між загальним розумінням об'єкта злочину та об'єктом конкретного складу злочину; 3) криміналізацією діянь, які раніше не існували в природі, або не визнавалися протиправними.

Нажаль обсяг та мета цієї роботи не дають можливості зупинитися на кожній з наведених та існуючих концепцій. Тим не менше при визначенні родового об'єкта злочину передбаченого ст. 364¹ КК України ми будемо дотримуватись концепції - об'єкт злочину - суспільні відносини.

І. А. Городецька досліджуючи феномен правового регулювання зазначає, що предметом правового регулювання є суспільні відносини, які реально, за своїм змістом, можуть піддаватися правовому регулюванню і в існуючих умовах соціальної дійсності потребують такого регулювання. Суть суспільних відносин вона розкриває через зв'язок взаємодіючих суб'єктів [6, с. 20]. Власне правовим регулюванням є упорядкування суспільних відносин за допомогою тих же правових норм. Напрямами

правового регулювання є в тому числі охорона суспільних відносин через заборону. Навіть не вживаючи категорію «суспільні відносини», під загальним об'єктом злочину розуміють все те, що поставлено під охорону кримінального закону, тобто не всі, а найважливіші на думку законодавця суспільні відносини. КК України відповідно до ст. 1 - має своїм завданням правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам.

Загальний об'єкт злочину охоплює найважливіші суспільні відносини, які охороняються кримінальним законом та охоплює родовий і безпосередній об'єкти. Перелік суспільних відносин, взятих під охорону кримінальним законом є вичерпним, а відповідно заподіяння шкоди іншим, неохопленим суспільним відносинам не може визнаватися злочином. Тут і значення загального об'єкта – можливість на певному рівні відмежувати кримінально каране діяння від іншого правопорушення.

В. Я. Тацій під родовим (груповим) об'єктом розуміє певне коло тотожних або однорідних за своєю соціально-політичною та економічною сутністю суспільних відносин, які тому й охороняються єдиним комплексом взаємопов'язаних кримінально-правових норм [7, с. 86].

Загальним об'єктом зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми є уся сукупність суспільних відносин поставлених під охорону закону про кримінальну відповідальність.

Щодо родового об'єкта досліджуваного складу злочину, то не все так однозначно і у науці кримінального права він визначався по різному та часто змінювався через законодавчі зміни. У чинному Кримінальному кодексі України 2001 року відсутнє законодавче визначення поняття «злочину у сфері службової діяльності». Теоретичне ж визначення поняття

«злочину у сфері службової діяльності», як і родового об'єкту злочинів у сфері службової діяльності змінювалося залежно від суспільно-політичного ладу, соціально-економічних систем, що відповідно тягло різні редакції кримінального закону, що, власне, буде відображено далі.

Звичайно, що наявні в науці визначення родового об'єкта злочинів у сфері службової діяльності не можливо звести до двох-трьох слів, але спробуємо коротко навести різні позиції науковців щодо його визначення: 1) сам державний апарат [А. А. Піонтковський]; 2) правильна робота державного апарату [А. Н. Трайнін, В. О. Навроцький]; 3) інтереси державного управління [Б. С. Утевський]; 4) інтереси публічної служби [Б. В. Волженікін, А. В. Шнітенков]; 5) правомірна діяльність державних та інших органів, їх авторитет [Д. І. Крупко]; 6) встановлений законом порядок здійснення посадовими та службовими особами своїх повноважень [П. П. Андрушко]; 7) нормальна діяльність державного апарату, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, а також регламентована законодавством професійна діяльність пов'язана із наданням публічних послуг [В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін].

Проаналізувавши кримінальне законодавство з часів СРСР, можна відстежити момент, коли дана категорія злочинів, а саме розділ VII КК 1960 року, з 11 липня 1995 року, носив назву «Посадові злочини». Не зупиняючись додатково на цьому лише відмітимо, що зазначена позиція законодавця не витримала критики науковців. Не кожен суб'єкт службового злочину може обіймати посаду. Таким чином, було залишено поза увагою ряд злочинів у сфері службової діяльності. Втім, після відмови законодавця від терміна «посадові злочини», ряд науковців при визначенні родового об'єкта службових злочинів все рівно поверталися до поняття «посади» і визначали його як порядок здійснення посадовими і

службовими особами органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх апарату, об'єднань громадян, підприємств, установ, організації незалежно від форм власності своїх повноважень [8, с. 867]. Попри те, що таке визначення родового об'єкта охоплює суспільні відносини служби у публічному та приватному секторі, воно є суперечливим, так як у його змісті термін «посадова особа» вживається поряд з терміном «службова особа». Здавалося б ці два терміни мали б бути чітко розмежовані в науці адміністративного права, але О. Скович-Павлів констатує неоднозначне тлумачення у сучасній правничій літературі поняття «посадова особа» та «службова особа» та відсутність в українській науці адміністративного права єдиного підходу щодо розмежування цих категорій та лише відзначає, що ці два поняття охоплюються змістом третього поняття «суб'єкт владних повноважень», але це не вирішує проблему [9, с. 32]. Тим не менше, вважаємо недоречним вживання терміну «посадова особа» у визначенні об'єкту злочинів у сфері службової діяльності.

В процесі приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних актів, у зв'язку із ратифікацією Україною Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (підписана 27.01.1999 р.), Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності (підписана 12.12.2000 р.) та Конвенції ООН проти корупції (підписана 11.12.2003 р.), зокрема, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 7 квітня 2011 р. № 3207-VI, КК України доповнено рядом норм, а службові злочини було фактично диференційовано на злочини у публічній та приватній сферах.

М.-М. Яциніна під родовим об'єктом злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг розуміє суспільні відносини щодо правильної діяльності органів

державної влади, органів місцевого самоврядування, їх апарату, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, осіб, які надають публічні послуги [10, с. 188].

Автори коментованого КК України родовим об'єктом усіх цих злочинів визначають суспільні відносини, які забезпечують нормальну, тобто таку, що відповідає вимогам законодавства, діяльність державного апарату, апарату управління органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності і організаційно-правової форми, а також суспільні відносини, що забезпечують здійснення регламентованої законодавством професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг [11, с. 783].

До законодавчої диференціації злочинів у сфері службової діяльності у 2011 році родовий об'єкт цими ж науковцями визначався більш загально, а саме суспільні відносини, що забезпечують нормальну службову діяльність в окремих ланках державного чи громадського апарату, а також апарату управління окремих підприємств, установ та організацій незалежно від їх галузевої та відомчої належності, сфери діяльності, обсягу повноважень чи форми власності [12, с. 975]. Слід відмітити, що таке визначення відповідало актуальній редакції КК України, а саме відсутня вказівка на юридичних осіб приватного права, проте, наявна згадка про підприємства, установи чи організації незалежно від форми власності.

Наведені визначення родового об'єкта відрізняються ознакою діяльності об'єктів суспільних відносин, серед них: 1) нормальна; 2) правильна; 3) правомірна; 4) встановлений законом порядок здійснення посадовими та службовими особами своїх повноважень.

Прикметник «нормальна, нормальний» зустрічається в кримінальному законі (ст. ст. 194¹, 270¹, 277, 279, 292, 341 КК України). Академічний тлумачний словник визначає термін «нормальний, а, е» як такий, який не має відхилень від норми; який відповідає

загальноприйнятими нормами, установленними вимогами і т. ін.; звичайний [13]. Не зупиняючись на кожному з вище перелічених ознак, лише зазначимо, що «нормальна» діяльність є більш вдалим терміном, проте при визначенні об'єкта злочину нормальну діяльність слід конкретизувати відповідністю закону.

Вказівка у визначенні родового об'єкта зловживання повноваженнями на організаційно-правову форму та форму власності повинна мати місце з огляду на те, що: по-перше організаційно-правова форма притаманна тільки юридичним особам приватного права, по-друге законодавець робить акцент на тому, що не має значення службовою особою, якої конкретно організаційно-правової форми юридичної особи приватного права вчинено зловживання своїми повноваженнями, по-третє Розділ XVII КК України охоплює, фактично, вчинення злочинів службовими особами юридичних осіб як приватної форми власності, так і державної і комунальної.

У родовому об'єкті службових злочинів, з метою охоплення всіх суспільних відносин цієї групи, слід згадувати нормальну, законну діяльність службових осіб підприємств, установ, організацій не вживаючи терміну «юридична особа» з огляду на те, що юридична особа, зокрема, приватного права є завжди підприємством, юридична особа публічного права може бути підприємством та установою, а от громадська організація може бути створена без статусу юридичної особи.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, родовим об'єктом зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права, як і родовим об'єктом всіх злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг є охоронюваний законом порядок суспільних відносин, що забезпечує нормальну, законну діяльність службової особи державного апарату,

апарату органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від організаційно-правової форми та форми власності, а також професійну діяльності, пов'язану з наданням публічних послуг.

Література

1. Юридичні особи як суб'єкти кримінальної відповідальності за КК України / С. Я. Лихова // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. - 2014. - № 4. С.131.
2. Расторопов, С. Понятіе объекта преступления: история, состояние, перспектива [Текст] / С. Расторопов // Уголов. право. – 2002. – № 1. – С. 40.
3. Гавриш С.Б. Кримінально-правова охорона довкілля в Україні / С.Б. Гавриш. – К. : Інст. Законод. Верховної Ради України, 2002. – 636 с.
4. Фесенко Є.В. Злочини проти здоров'я населення та системи заходів його охорони: дис...докт. юрид. наук 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право / Є.В. Фесенко – К., 2004. – 301 с.
5. Тацій В.Я. Об'єкт злочину / В.Я. Тацій // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2013. – № 1. – С. 126–143.
6. Городецька І.А. Предмет правового регулювання: окремі аспекти / І.А. Городецька // Науковий вісник Херсонського державного університету. Вип. 3. Том 1. 2014 С. 17-21.
7. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов та ін.; За ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – Х.: Право, 1997. – С.86.
8. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – 3-тє вид., перероб. і доп. / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – К.: «Атіка», 2005. – 1285 с.

9. Сковчиляс-Павлів О. Співвідношення понять «посадова особа» та «службова особа» в контексті Кодексу адміністративного судочинства України / Право і психологія. – Львів. 2013. С.32-33.
10. Яциніна М.-М. Об'єкт зловживання владою, службовим становищем або повноваженнями за КК України / М.-М. Яциніна // Вісник Львівського університету. Серія юридична. - 2015. - Вип. 62. - С. 184–191.
11. Кримінальний кодекс України : Науково-практичний коментар : в 2 т. – Т. 2. Особлива частина / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.] ; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. – 5-те вид., доповн. –Х. : Право, 2013. – 1040 с.
12. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар /. К82 Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін.; За заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. — К.: Концерн “Видавничий Дім “Ін Юре”, 2003. — 1196 с.
13. Словник української мови: в 11 томах. [Електронний ресурс] — Том 5, 1974. — Режим доступу : <http://sum.in.ua/s/normaljnyj>.
14. Задоя К. П. Кримінальна відповідальність за перевищення влади або службових повноважень (ст. 365 КК України) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / Задоя Костянтин Петрович. – К., 2009. – 16 с.
15. Хашев В. Г. Кримінальна відповідальність за зловживання владою або службовим становищем : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.08 «кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / Хашев Вадим Георгійович. – Дніпропетровськ, 2007. – 20 с.

16. Родовий об'єкт злочину, передбаченого ст. 364-1 КК України / Д. О. Сисоєв // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. - 2015. - Вип. 2. - С. 144-154.

References

1. Iurydychni osoby yak subiekty kryminalnoi vidpovidalnosti za KK Ukrainy / S. Ya. Lykhova // Yurydychnyi visnyk. Povitriane i kosmichne pravo. - 2014. - № 4. S.131.
2. Rastoropov, S. Poniatye ob'ekta prestupleniya: ystoryia, sostoianye, perspektyva [Tekst] / S. Rastoropov // Uholov. pravo. – 2002. – № 1. – S. 40.
3. Havrysh S.B. Kryminalno-pravova okhorona dovkillia v Ukraini / S.B. Havrysh. – K. : Inst. Zakonod. Verkhovnoi Rady Ukrainy, 2002. – 636 s.
4. Fesenko Ye.V. Zlochyny proty zdorovia naselennia ta systemy zakhodiv yoho okhorony: dys...dokt. yuryd. nauk 12.00.08 – kryminalne pravo ta kryminolohiia; kryminalno-vykonavche pravo / Ye.V. Fesenko – K., 2004. – 301 s.
5. Tatsii V.Ia. Obiekt zlochynu / V.Ia. Tatsii // Visnyk Asotsiatsii kryminalnoho prava Ukrainy. – 2013. – № 1. – S. 126–143.
6. Horodetska I.A. Predmet pravovoho rehuliuвання: okremi aspekty / I.A. Horodetska // Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Vyp. 3. Tom 1. 2014 S. 17-21.
7. Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna: Pidruchnyk / M.I. Bazhanov, Yu.V. Baulin, V.I. Borysov ta in.; Za red. M.I. Bazhanova, V.V. Stashysa, V.Ia. Tatsiia. – Kh.: Pravo, 1997. – S.86.
8. Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. – 3-tie vyd., pererob. i dop. / za red. M. I. Melnyka, M. I. Khavroniuka. – K.: «Atika», 2005. – 1285 s.

9. Skochyliias-Pavliv O. Spivvidnoshennia poniat «posadova osoba» ta «sluzhbova osoba» v konteksti Kodeksu administratyvnoho sudochynstva Ukrainy / Pravo i psykholohiia. – Lviv. 2013. S.32-33.
10. Iatsynina M.-M. Obiekt zlovzhvannia vladoiu, sluzhbovym stanovyshchem abo povnovazhenniamy za KK Ukrainy / M.-M. Yatsynina // Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia yurydychna. - 2015. - Vyp. 62. - S. 184–191.
11. Kryminalnyi kodeks Ukrainy : Naukovo-praktychnyi komentar : v 2 t. – T. 2. Osoblyva chastyna / [Iu.V. Baulin, V.I. Borysov, V.I. Tiutiuhin ta in.] ; za zah. red. V.Ia. Tatsiia, V.P. Pshonky, V.I. Borysova, V.I. Tiutiuhina. – 5-te vyd., dopovn. –Kh. : Pravo, 2013. – 1040 s.
12. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Naukovo-praktychnyi komentar /. K82 Yu. V. Baulin, V. I. Borysov, S. B. Havrysh ta in.; Za zah. red. V. V. Stashysa, V. Ya. Tatsiia. — K.: Kontsern “Vydavnychi Dim “In Yure”, 2003. — 1196 s.
13. Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 tomakh. [Elektronnyi resurs] — Tom 5, 1974. — Rezhym dostupu : <http://sum.in.ua/s/normaljnyj>.
14. Zadoya k. p. Kryminalna vidpovidalnist za perevishhennya vladi abo sluzhbovix povnovazhen (st. 365 KK Ukraini) : avtoref. dis. na zdobuttia nauk. stupenya kand. yurid. nauk : spec. 12.00.08 «Kryminalne pravo ta kriminologiya; kryminalno-vikonavche pravo» / Zadoya Kostyantyn Petrovich. – K., 2009. – 16 s.
15. Khashev V. H. Kryminalna vidpovidalnist za zlovzhvannia vladoiu abo sluzhbovym stanovyshchem : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. yuryd. nauk : 12.00.08 «kryminalne pravo ta kryminolohiia; kryminalno-vykonavche pravo» / Khashev Vadym Heorhiiovich. – Dnipropetrovsk, 2007. – 20 s.

16. Rodovyi ob'ekt zlochynu, peredbachenoho st. 364-1 KK Ukrainy / D. O. Sysoiev // Visnyk Luhanskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav imeni E. O. Didorenka. - 2015. - Vyp. 2. - S. 144-154.